

IK WIL WEG

JOERI BOOM

Ik wil weg

**De verborgen kanten
van een correspondentschap**

Uitgeverij Podium
Amsterdam

Inhoud

I

Een slordige diamant

- 1 Een nieuw leven 13
- 2 Sprookjes 24
- 3 De ontdekking van India 41
- 4 Shotje oorlog 55
- 5 De muil van het monster 67
- 6 Thuis is ver weg 84
- 7 Te veel om dood te slaan 94
- 8 Ziek 106
- 9 Onaanraakbaar 116
- 10 De geneugten van een sneeuwbus 134
- 11 De grimmigheid krijgt een gezicht 150
- 12 Goeroe 166
- 13 Hindoezelfhulp 183
- 14 Pushti 195
- 15 Vuurdoop 212

II

Alleen

- 16 Zwabberbenen 229
- 17 Modi vivendi 241
- 18 Wat is dit voor troep? 255
- 19 Pappacrisis 272
- 20 Zevenduizend verschrikkelijke kilometers 284
- 21 Zielen van lood 298

- 22 Rohingya 318
- 23 Een veer is een veer 333
- 24 Basta(r) 348
- 25 Op de puinhopen 365

Epiloog 377
Verantwoording en dankwoord 385
Woordenlijst 387

I

Een slordige diamant

1

Een nieuw leven

1

Langzaam trekken de marmeren tegels de hitte uit mijn lijf. Ik lig languit op de vloer in een van de zijkamers van ons nog lege huis, mijn armen en benen gespreid. Hier moet mijn kantoortje komen. Ik ben zojuist teruggekeerd van een tocht door de stad die zindert van de hitte. Mijn doorweekte shirt heb ik uitgetrokken en in een hoek gegooid. Ik draai mijn hoofd naar het grote raam; de hemel is wolkeloos.

Zo wil ik het, precies zo.

Met mijn blik volg ik de omtrek van de donkerbruine raamkozijnen. Hardhout uit de oerwouden van Oost-India. De voorman van de schilders, die in opdracht van de huisbaas gisteren nog bezig waren met het witten van de slaapkamers, wees het gebied waaruit zulk hout afkomstig is aan op de grote geplastificeerde kaart, de enige aankoop die vooralsnog mijn kantoor siert. Nu nog is India een oneindige reeks ingebeelde avonturen op die kaart. Een enorm land in de vorm van een langgerekte, slordig afgewerkte diamant. Zo groot dat het volgens de Britten, die het in de loop der eeuwen bijkans leegplunderden, eigenlijk een continent was. Een subcontinent geseald in plastic, hangend aan een spijker in de muur.

Ik heb de kaart de afgelopen dagen bestudeerd. Van New Delhi naar Bhubaneswar, de hoofdstad van de Oost-Indiase jungledeelstaat Odisha, waar mogelijk mijn kozijnen vandaan komen, is de lengte van drie wijsvingers: bijna zeventienhonderd kilometer, de afstand Amsterdam-Sicilië. Als je van ons huis in New Delhi een rechte lijn trekt naar de top van de diamant, kom je terecht

in de Himalayaregio Ladakh in het uiterste noorden. Een reis van zevenhonderd kilometer, ook al ziet het er op de kaart uit als een afstandje van niks. Dat is van Amsterdam tot in Midden-Frankrijk. En als ik in één rechte lijn naar het zuidelijkste puntje van de diamant kon reizen, dan zou dat een tocht van ruim drieëntwintighonderd kilometer zijn – de afstand Amsterdam-Marrakesh.

Dit land, hoe krijg ik het ooit in de vingers?

‘Sir, *pani*.’ Rajwanti is mijn kantoortje binnengekomen met een glas water op een knalgeel plastic dienblaadje. Ze beweegt zich zacht ruisend door het huis, op blote voeten, gekleed in een wijde broek van groen, dun katoen, en een lang vallend, hoog sluitend rood shirt met borduursels: een *kurta*. Ze schat zichzelf een jaar of dertig, vertelde ze toen we haar aannamen als huishoudster. Ik richt me op en drink. We hebben nog geen koelkast, maar Rajwanti bewaart het water in een stenen kruik, waardoor het heerlijk fris is. ‘Pani’ was het eerste Hindi-woord dat ik leerde toen ik hier twee weken geleden neerstreek; zonder water ben je verloren in de helse Indiase zomer.

‘Thank you, Rajwanti,’ zeg ik, als het glas leeg is.

‘Sir, *me no English...*’ zegt ze verlegen.

*

Dat zijn de eerste beelden die ik zie als ik terugdenk aan India: die slordige diamant aan de muur en de kleurige verschijning van Rajwanti, toen ze nog beweerde dat ze geen Engels sprak. Allebei fonkelend van vrolijke beloften.

Nu ik in Amsterdam aan mijn schrijftafel zit, omringd door herinneringen die als geesten in de lucht hangen, besef ik dat deze dag uit de eerste weken van mijn vijfenhalfjarige bestaan in India een van de gelukkigste was die ik er beleefde. Er was nog een huwelijk, ik had nog een gezin en een boezemvriend met wie ik de oorlog kon winnen. De toekomst lachte me toe, want alles was avontuur en Shiva de Vernietiger had me nog niet bij de kladden.

Niet dat ik in India overwegend ongelukkig ben geweest, zeker

niet. Ik genoot van het werk, het reizen en al het nieuwe dat op mijn pad kwam. Ik genoot zelfs van de keiharde deadlines en de dwaze, dagenlange autoritten over levensgevaarlijke wegen. Maar elk correspondentschap heeft een onzichtbare keerzijde: worstelingen met cultuurverschillen, persoonlijke omstandigheden en professionele afwegingen. Vaak werkte ik nachten door en had ik te kampen met krappe budgetten en wensen van redacties waaraan ik niet kon of wilde voldoen. Bovendien wilde ik de nieuwe wereld waarin ik leefde per se doorgronden, wat een grote weerslag op me had.

Er was geen deur die ik achter me dicht kon trekken als ik aan het werk ging. Als er namelijk iets is dat elk correspondentschap kenmerkt, is het wel dat het persoonlijke journalistiek wordt en andersom. Je leeft te midden van je onderzoeksgebied. Alles wat je ziet, hoort en opsnuift is werk, of je nu thuis bent, je kinderen van school haalt of een reportagereis maakt. Persoonlijke gebeurtenissen mogen zich dan afspelen aan de achterkant van een correspondentschap, ze worden vaak beïnvloed door je werk. Ze kleuren vervolgens je verslaggeving doordat je in je werk andere keuzes gaat maken, die weer hun weerslag hebben op je persoonlijke leven: een eindeloze cirkel van oorzaak en gevolg. Bij mij waren de gebeurtenissen die de cirkelbeweging in gang zetten ingrijpend. Uiteindelijk werd ik voor keuzes geplaatst die mijn leven, en dus ook mijn werk, een andere kant op stuurden dan ik kon voorzien.

Het wordt tijd dat ik het allemaal eens opschrijf. Hoe het werkt, een subcontinent verslaan. Hoe je je weg vindt in zo'n uniek universum, vol onbekende geuren, geluiden en gewoontes. En over het verplaatsen van je gezin naar een nieuwe wereld en een nieuw bestaan. Vooral op dat laatste heb ik me grandioos verkeken.

2

Ik drink mijn glas water leeg en kom overeind. Rajwanti heeft de kamer verlaten. Waar is mijn shirt? Ik zie alleen de glimmende

vlek die het heeft achtergelaten op het marmer van mijn toekomstige kantoortje. Ik moet aan de slag. Er is niet veel tijd meer voordat mijn gezin uit Nederland overkomt en er moet nog veel gebeuren voordat we enigszins fatsoenlijk in ons nieuwe huis kunnen leven. Als ik naar de voordeur loop, klaar voor een nieuwe hittetocht langs meubelwinkeltjes en witgoedzaken, zie ik bij het passeren van de keuken hoe Rajwanti op haar knieën mijn zweetshirt aan het wassen is in een roze plastic teiltje.

Een week later arriveren Tamar en onze twee dochtertjes. Rajwanti en ik hebben het huis inmiddels rudimentair ingericht. Er staat een wasmachine en we hebben een tweepersoonsbed en kinderbedjes op de kop getikt. Een eettafel, stoelen en bureaus zijn besteld bij een meubelmaker en dagelijks worden vier Engelstalige Indiase kranten bezorgd. Ik heb ook Indiase simkaarten geregeld en uitgezocht bij welke bank we het beste een rekening kunnen openen.

We hebben Nederland nu definitief verlaten. We zijn uitgeschreven uit de basisadministratie en in procedure om Indiase ingezetenen te worden. Het is de bedoeling dat we hier heel lang zullen blijven. Wat mij betreft een jaar of tien.

Ons huis ligt in Hauz Khas Enclave, een rustige wijk, vlak bij de ringweg. Dat is belangrijk, ontdekten we al snel, want Delhi (Old en New Delhi tezamen) is zo groot dat je niet buiten een auto kunt. Er is weliswaar een hypermodern metronetwerk, maar dat beslaat slechts delen van de stad. Op een kwartier lopen ligt een metrostation, maar de tocht daarheen voert langs een niet afgedekt riool en een lange parkmuur die door riksjabestuurders wordt gebruikt als pisplek. Bovendien moeten we zonder voetgangersstoplicht de drukke ringweg oversteken om het station te bereiken. Dat betekent rennen voor je leven, terwijl je haast stikt in de uitlaatgassen.

Het huis telt drie verdiepingen. Wij bewonen de begane grond. Die beslaat bijna tweehonderd vierkante meter en heeft een woonkamer met drie slaapkamers, elk voorzien van een eigen badkamer. We hebben een ommuurde voor- en achtertuin en er is een vrijstaand vertrek aan het einde van een korte, met een

smeedijzeren hek afgesloten oprit. Dat wordt onze gastenkamer en het kantoortje van Tamar, die zo nu en dan beschouwende artikelen zal schrijven voor Nederlandse media. Verder wil ze in India vooral werken aan haar schrijverschap.

De huur bedraagt ruim de helft van het bedrag dat *NRC Handelsblad* maandelijks op mijn rekening stort. Goedkopere huizen waren veel kleiner en lagen in buurten waar de luchtvervuiling ernstiger was dan hier. Bij verschillende expatgezinnen die we bezochten zagen we dat het leven van de kinderen zich vooral binnen afspeelt en daarvoor is nu eenmaal ruimte nodig. Binnenshuis is het veiliger voor de kleintjes, wegens de luchtvervuiling, de hitte en het krankzinnige autoverkeer dat voor niemand stopt. We schaffen luchtzuiveraars en airconditioners aan om de lucht in huis zo gezond en koel mogelijk te houden.

3

Rajwanti is het eerste lid van wat Tamar en ik onze extended family zullen gaan noemen. Tijdens onze verkenningsreis naar New Delhi, een paar maanden voordat we er definitief zullen neerstrijken, nemen we haar aan. We hebben haar leren kennen via de huishoudster van een Nederlands stel met drie kinderen dat al ruim tien jaar in India woont. Zij vertellen dat Rajwanti dringend om werk verlegen zit, aangezien ze is weggevlucht van haar man, een dronkaard die haar mishandelde. Ze nam haar twee zoontjes mee, maar heeft nu geen inkomen. Ze biedt zich aan als huishoudster en zegt dat ze goed kan koken, maar we zoeken iemand die zich over onze dochters ontfermt als wij aan het werk zijn. Daar heeft ze geen ervaring mee.

‘Het klinkt misschien raar, maar eigenlijk gaat het niet om de functie die je iemand geeft,’ zegt de man van het Nederlandse stel. ‘Iemand in dienst nemen is heel normaal hier. Je biedt een salaris dat voor een Nederlander lachwekkend is, maar hier het verschil maakt tussen een waardig bestaan of een leven in de goot.’

Een paar dagen later ontmoeten we Rajwanti. Haar ‘sister’,